

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

לע"נ מורנו ורבנו הגאון ר' עובדיה יוסף בן ג'ורג'יה

בס"ד גיליון: 1208

הדלקת הנר: 19:04 צאת השבת: 20:07 רבינו תם: 20:48 (לפי אפיק ת"א),
הפטרת השבוע: ה' עוזי (ירמיה טז).

אוצרות הפרשה

פרשיות "בחר" – "בחזקות"

"ומקדשי תיראו" [כו, ב].

עת צרה היא ליעקב, ואין זה דבר חדש. הן בכל דור ודור עומדים עלינו לכולותינו. והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם. עם כל זאת, עלינו לעשות מה שביכולתנו. ומה שעלינו לעשות, כתוב בתורה – אין דבר שאינו כתוב בה! כשזמם עשיו להרע ליעקב, ובא לקראתו בראש ארבע מאות ליסטים חמושים, נקט יעקב אבינו בשלוש עצות: תפילה, דורון, וכוננות למלחמה. זו הדרך בה מתכונן יעקב, בה מתגונן הוא מפני התנכלות השונאים.

מה נאמר, הדורון והמלחמה אינם נתונים בידנו, ביד האזרח הקטן. מחליטים עליהם ב"חלונות הגבוהים", בלב מלכים ושרים שביד ה'. הלוואי וינחום מן השמים בעצה טובה וימנעום מהחלטות שגויות, מהן רווינו די. אבל התפילה – בידנו היא, ביד כל אחד ואחד! מי יודע אם לא יתבעונו במרום, אם לא יאמרו: אילו התפללתם טוב יותר, ביתר כוונה, היו נמנעים פיגועים ונפגעים!

ובראש ובראשונה – הזהירות בכבוד בית הכנסת, ובכבוד התפילה! פסוק הוא בפרשתנו, בסופה: "ומקדשי תיראו". מצווה מן התורה לירא המקדש, ובית הכנסת קרוי "מקדש מעט" וחיבים במוראו מדאורייתא. היו מרביתנו שתלו את פרעות ת"ח ת"ט, בהן נכחדו עשרות קהילות הי"ד, בכך שלא נהגו בכבוד הראוי בבית האלוקים, ושוחחו בעת התפילה וקריאת התורה. ואחד מצדיקי הדור הקודם אמר, שהשואה הנוראה לא פגעה בקהילות המזרח – אף לא בקהילות צפון אפריקה שנכבשו בידי הצוררים הנאצים – משום שנהגו כבוד ומורא בבתי הכנסת, ולא שוחחו בעת התפילה! גם מבחינה זו עלינו להחזיר עטרה ליושנה, ולמנוע צרות נוראות, שלא תבואנה. שהרי אין קטגור נעשה סניגור, ואם מזלזלים בתפילה – כיצד תוכל להעביר את רוע הגזירה!

נספר סיפור מרעיש: כשהגאון רבי שאול בראך זצ"ל התמנה לרבה של קרולין, שם דגש ראשון על הנהגות בית הכנסת. קבע שאין להזמין חזן בלי רשותו, כדי שלא ליתן בימה לקלי דעת ולא להפוך את שעת התפילה למופע בידורי חלילה. כמו כן הקפיד שלא ישוחחו, וכדי לפקח על כך קבע מקומו על הבימה, משם השגיח על כל הקהל.

יום אחד ביקש הגבאי להזמין חזן שלא הצטיין ביראת שמים מופלגת. שוחח הרב עם החזן, ולא מצאו הגון. חרה הדבר לגבאי. מה עשה, אירגן מסיבת "מלווה מלכה" בה השמיע החזן פרקי חזנות ונעימות קלות להנאת השומעים, והגבאי הכביר עליו שבחים ואמר: "כולנו יודעים מדוע לא זכינו לשמוע את החזן בבית הכנסת..."

בבוקר סופר לרב על המסיבה והדרשה. הבין שמעריצו ומוקיריו יבקשו לפגוע בגבאי, והזהירם לבל יהינו לעשות דבר. כמו כן מיהר לבית הכנסת בו התפלל הגבאי, ומצא קבוצת תלמידי ישיבה מחכים לצאתו כדי לתבוע כבוד רבם. גער בהם, וציווה שישבו לתלמודם. הגבאי סיים תפילתו ושב לביתו, מבלי שיידע שהרב הצילו... בביתו מצא את אשתו והתינוק בזרועותיה. על הכיריים עמד סיר חלב, שרתח ועמד לגלוש. ביקשה האישה שיורידו מהאש. בהורידו נתקלה ידו בתינוק, והחלב הרתח נשפך עליו. באותו יום התקיימה ההלוויה, וכל העיר רעשה.

בשבת בא הגבאי לבית הכנסת, וקיבל עליה לתורה. לאחר שבירך את הברכה שאחר הקריאה דפק על הבימה, ואמר בקול רם: "מורי ורבותי, החצפתי פניי נגד הרב ונענשתי בעונש הנורא ביותר – בפני כל הקהל מבקש אני מחילה מהרב, ומעתיך לפניי שישלח לי!"

הרב, כאמור, עמד על הבימה בצד ספר התורה, כדי לסקור את כל הקהל, לפקח ולהשגיח שאיש לא ישוחח ולא ידבר. כשסיים הגבאי את הבקשה המרטיטה, נענה הרב במשפט אחד: "מדוע מדבר כבודו כאשר אסור לשוחח – מה שברצונו לומר, יאמר לאחר התפילה!"... עד כדי כך! "מורא מקדש!"

ונצטט מדברי "ספר חרדים": "מצוה להיות בבית המקדש במורא וכבוד ראש מאימת ה' יתברך השוכן בתוכו, שנאמר: "ומקדשי תיראו". ואמרו בתורת כוהנים: "את מקדשיכם" לרבות בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל מקום, שעליהם נאמר "ואהי להם למקדש מעט" (יחזקאל). אין נוהגים בהם קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה. ועונש העובר על זה גדול מאוד. כמו שאמרו בזוהר".

"ושני מקובלים גדולים בדורנו, הפסיקו הדיבור בבית הכנסת לגמרי. והם, החכם השלם רבינו משה קורדובירו זצ"ל והחכם השלם רבינו יצחק אשכנזי זצ"ל, רק בדברי תורה זכינו לשמוע השם! וכבוד עונש השם אפילו שלא בשעת התפילה, מפני אימת השוכן בו יתברך!"

הבה נקפיד על מורא מקדש, תפילותינו יתקבלו ברצון, ויעבירו כל רעה, ימתיקו כל גזרה, ואך טוב וחסד ירדפוננו, ששון ושמחה ושיגוננו! (מעין השבוע).

"וכי תמכרו ממכר לעמיתך... אל תונו איש את אחיו" [כה, יד].

מעשה שהיה באשה שראתה מודעת רחוב ענקית, המודיעה על מבצע מיוחד בצרכנייה פלונית. במודעה נכתב באותיות בולטות וגדולות: "דגי קרפיון בחצי מחיר - במקום 30 ש"ח לקילו, 15 ש"ח בלבד!"

האשה מיהרה להתקשר לבעלה, סיפרה לו על המבצע וביקשה ממנו שילך לצרכנייה, יזמין שישה קילוגרמים של קרפיון ויבקש לטחון אותם. הבעל עשה כדבריה ופנה אל הצרכנייה. לאחר שקיבל לידי את שקיות הדגים הטחונים, נתן לעובד הצרכנייה את כרטיס האשראי שלו. העובד ביצע את העברת התשלום על ידי הכרטיס ומסר לבעל את הקבלה.

הבעל מתבונן בקבלה, ומגלה כי חוייב ב-180 שקלים. הוא השתומם ושאל: "6 כפול 15 הם 90 שקלים, מדוע כתוב פה שחייבתם אותי ב-180?"... חיך העובד וענה: "ידידי היקר, טעית בחשבון - 6 כפול 30 הם 180 שקלים..."

"180! תמה הבעל, "הרי פרסמתם אודות מבצע הקרפיון בחצי מחיר?"

"אני מאוד מצטער", השיב העובד, "כנראה לא קראתם היטב את המודעה..." הוא שלף את המודעה והצביע בפני הבעל על שורה הכתובה באותיות קטנטנות בשולי המודעה: "הנה לך, ישנה כאן שורה עם משפט מפורש: המבצע מותנה ברכישת מוצרים מהצרכנייה בשווי 400 ש"ח!..."

הבעל התרעם וטען: "התנאי המגביל את המבצע נכתב באותיות כה קטנות שבקושי ניתן להבחין בהן! ומכיון שמעולם איננו קונים כמות כה גדולה של דגים, ורק מחמת המבצע המיוחד ביצענו את ההזמנה, אני דורש לחזור בי מהקנייה..." למקום הגיע מנהל החנות והודיע לבעל: "לאחר טחינת הדגים וקנייתם כבר אינך יכול לחזור בך ולבטל את המקח!". אך הבעל המשיך להתעקש וטען כי מדובר ב"מקח טעות". עם מי הדין?

תשובה

התשובה לשאלה זו תלויה בצורה של פרסום המשפט המגביל את המבצע, דהיינו: אם בית הדין יתרשם שהמשפט המגביל את המבצע נכתב באותיות קטנות מאוד, באופן שרוב האנשים אינם מצליחים להבחין בו [וציון הגבלת מבצע באופן שכזה אינו נפוץ] - הבעל אכן רשאי לבטל את המקח ולקבל את כספו בחזרה, ולמודעת הפרסום אין שום תוקף, כי כתב זה נחשב ליכתב גבשים שמטרתו לרמות את הציבור. ויש לטעון כלפי עורכי המבצע: הלא ניתן היה להדפיס באותיות גדולות יותר, מדוע אם כן בחרתם להשתמש דווקא באותיות כה קטנות - אין זה אלא כדי להוליד שולל את הצרכנים... ומכיון שבאופן שכזה המקח נעשה בטעות, ממילא הוא בטל!

אולם, אם רוב העולם יכולים להבחין במשפט שנכתב בשולי המודעה, אלא שהאשה נחפזה לבצע את ההזמנה מבלי להתבונן היטב במודעה - אזי המקח קיים, ויש לשלם עבור הדגים את מלוא התשלום (ויעויין בשו"ע ח"מ סי' מ"ה סי"ג).

לסיכום: אם רוב האנשים מבחינים במשפט המגביל את המבצע, המקח חל. אך במקרה שרוב הציבור אינו מבחין בזה, רשאי הקונה לבטל את המקח ולקבל את כספו בחזרה (אחת שאלת).

"עולם חסד יבנה"

"אין ארוחות חנים", גם לא - ובעיקר לא - בגן העדן. מעשיך יקרבוד, ומעשיך ירחקוד. ויש לשלם ליד הקופה, מראש. לשלם במזומנים: תורה, מצוות, אמונה, חסד, מידות. שוקלים הכול במדוקדק, וקובעים את השכר.

אין ארוחות חנים. מי שטרם בערב שבת, יאכל בשבת. מי שסיגל מצוות בעולם הזה, יאכל פרי עמלו לעולם הבא. וככלות הכול, השכר הוא חסד עצום, שאינו ניתן לתפיסה מרוב עוצמתו. אמת, זכינו לו במעשינו. אבל מי פילל ומי שיער שבמעשה הזעיר ביותר נזכה לשכר שאין לו גבול וקץ? "אדם נותן מלוא חופניו לעני בעולם הזה, והקדוש ברוך הוא נותן לו מלוא חופניו (של הבורא, כביכול!) טובה לעולם הבא". והגמרא שואלת שם איך יש כוח באדם הקטן, המוגבל, לקבל טובה כה רבה: מלוא חופניו של הבורא, כביכול! ועונה הגמרא שזה יהיה בנס. שהבורא ייתן בנו כוח מיוחד לקבל, להכיל, טובה כה רבה! זהו שנאמר: "ולך ה' החסד, כי אתה תשלם לאיש - כמעשהו". וכבר שאלו רבותינו, שתשלום כפי המעשה חוב הוא, ולא חסד. ברם, עתה מבינים אנו שהתשלום יהיה חסד עצום, חסד גדול ורב ורם עשרות עשרות מונים מכפי המעשה, חסד בלי גבול. ועם זאת, יחסית יהיה למעשה: נתת מלוא חופניך - תקבל כביכול מלוא חופני הבורא. וכל זה, על מעשה טוב אחד בחיים!

נתת פעמיים, תקבל פי שניים. עשרים פעם, תקבל עשרים חופנים שאין ביכולת להשיג, שעבור האחד מהם זקוקים לנס כדי להכיל, כדי לקבל! היש לנו מושג מהשכר המצפה לנו! הרי כל חייד לזולת הוא מעשה חסד, מצווה מן התורה. כל מלה טובה, מחמאה. כן, גם בבית. בעיקר בבית! בדיני מצוות החסד נפסק, שהקרוב יותר - קודם לרחוק...

יתכן והדברים יעוררו תמיהה: מחמאה בבית, חייד, מלה טובה, זה רצוי ונחמד - אבל להחשיבו כמצווה? אך, מדוע לא. הרי חז"ל דרשו: "אשרי שומרי משפט, עושה צדקה בכל עת" - וכי אפשר לעשות צדקה בכל עת? דרשו רבותינו שביבנה: זה הן בניו ובנותיו כשהם קטנים. ומהגיל שיכולים הם לפרנס עצמם, והוא ממשיך לכלכלם. כשהאב הולך למכולת וקונה מעין עבור ילד זה, ממתק עבור ילד אחר, חסד הוא. בלא ספק! מדוע מבחנים שלגמול חסד עם הזולת, להאיר לו פנים, לומר לו מילה טובה, למצוא עבורו פנאי ולהקדיש לו תשומת לב, זו מצווה - ולעשות כן בבית, לבני הבית, עם בני הבית, אינה מצווה? אדרבה, זו מצווה גדולה עוד יותר!

סח הצדיק הירושלמי רבי שלום שברון זצ"ל: יום אחד חש אחד מבני שלא בטוב, קם קודח מחוס. הלכתי אתו לקופת חולים. בדרך פגשתי בראש ישיבת סלבודקה, הגאון רבי יצחק אייזיק שר זצ"ל.

ברכני בברכת בוקר טוב, ושאלני לאן אני הולך. עניתי: "לקופת חולים". שאל: "מדוע?"

אמרתי: "הילד קודח מחוס. נשמע מה אומר הרופא". הפטיר: "הפרה הולכת עם העגל!"

תמחתי, לא הבנתי, והסביר לי: "גם פרה דואגת לעגל. הסוסה דואגת לסייח, החתולה לחתלתול. אין רבותא בכך שהאב דואג לבנו, בכך הוא ככל בעלי החיים. אבל יהודי צריך שיחשוב אחרת! הבורא יתברך הפקיד בידי נשמה, ועלי לדאוג לה! זו מצוותי, אחריותי, ייעודי! זה מבט אחר, מרומם ונשגב, המזכיר גם בחיי עולם!"

ומעתה, אם נשמע על יהודי שהחליט לעבוד שעות נוספות כדי לחלק יותר צדקה לעניים, ולהגדיל את מעגל החסד שלו - כמה נוקיר אותו. כמה שכר יקבל בעולם העליון - לא רק על המעות שיתן, אלא גם על אותן שעות עבודה! ואם כך, כל אב משפחה העובד שעות נוספות כדי להביא יותר כסף הביתה, בכדי שאשתו תהיה מרוצה יותר, וילדיו יחיו ברווחה גדולה יותר, וישיאם ביד רחבה יותר - הרי כל אלו מצוות! אבל גם כאן! יש לרומם את המבט, להגביה מושגים. וזו לשון רבינו הרמב"ם זצ"ל: "הנותן מזונות לבניו בדרך ישרה!" - לא רק לדאוג לרווחה כלכלית וגשמית, אלא ובעיקר לטובתם הרוחנית! - "הרי זה בכלל הצדקה. וצדקה גדולה היא, שהקרוב - קודם!" ואם חושב הוא כך, יקבל שכר על שעות עבודתו כעוסק במעשה חסד!

כך במבטו של הבעל, וכך במבט האיש: על כל סל שהיא מביאה מהמרכול תקבל סל מלא וגדוש של טובה וברכה, סל אין סופי של שפע עליון - אם כך תחשוב שיש כאן חסד: דאגה לזולת ולרווחתו! גם אם הזולת הוא בן הזוג. גם אם הוא הילד האהוב! נסיים בסיפור, שימחיש את הדברים: רבינו ה"חפץ חיים" זצ"ל נסע בכרכרה עם חתנו, הגאון רבי מנחם מנדל זקס זצ"ל. כשהגיעו ליעדם ביקש ה"חפץ חיים" לשלם לרכב, קדם חתנו ושילם. ראה הבעת מורת רוח על פני חותנו. שאל לסיבתה. אמר לו חותנו: "חבל שלא הנחת לי לשלם". תמה: "מדוע?" שינוי נסענו, מה משנה מי שילם. שאלו ה"חפץ חיים":

מה חשבת כששילמת? שאלה תמונה: "מה פירוש? הגיע לו, הוא הסיע אותנו!"

"אתה רואה", הפטיר ה"חפץ חיים" בכאב. "הגיע לו, ונתת לו, והוא האם כיוונת לקיים מצוות: ביומו תיתן שכרו, ולהימנע מעבירת הלנת שכר. ובנתינתך פרנסה ליהודי מקיים אתה מצוות: והחזקת בו - ומצוות צריכות כוונה! ראה כמה הפסדת... חבל שלא הנחת לי לשלם..."

והוסיף: "ידוע הפתגם העממי, שחכם מפיק זהב מחול, ושאנו חכם הופך זהב לחול... מצווה שנעשית בלא כוונה, הופכת זהב לחול. וכל מעשה אם נעשה לשם מצווה - הופך חול לזהב..." כל אדם העמל לפרנסת משפחתו, עוסק בחסד כל היום! עקרת בית המסדרת, מנקה, אופה, מבשלת, עוסקת בחסד בלא הפוגה! הלא נפסק בשולחן ערוך שההולך לעמל יומו כדי לפרנס את בני ביתו, דינו כהולך לדבר מצווה! מה רב שכרו - אם אך יהא מודע לכך, אשריו ואשרי חלקו! (מעייין השבוע).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוריאל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מוניה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מוניה ז"ל, לע"נ ר' עזריאל בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשוור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלל ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ אברהם בן פרח ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן פרח ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנן ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ רבי שלום מאיר בן מרדכי ז"ל, לע"נ לי כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ולע"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com